

Spencer Platt - Staff - Getty Images

הדרך למלחמת לבנון השנייה – 2000-2006:

עידן של שינויים אסטרטגיים
בלבנון, במזרח התיכון
ובזירה הבין-לאומית

ראובן ארליך

המכון למחקרי ביטחון לאומי

THE INSTITUTE FOR NATIONAL SECURITY STUDIES

INCORPORATING THE JAFFEE
CENTER FOR STRATEGIC STUDIES

TEL AVIV UNIVERSITY
אוניברסיטת תל-אביב

עשור
למלחמת
לבנון

רקע

בליל 23 במאי 2000 פינה צה"ל את "אזור הביטחון" בדרום לבנון. יציאת צה"ל מלבנון קיבלה לגיטימציה בין־לאומית מתוקף החלטת מועצת הביטחון 425, שהתקבלה ב־1978 לאחר מבצע ליטני וקראה לנסיגת צה"ל מלבנון. כוחות צה"ל נערכו מדרום לגבול הבין־לאומי, לאורך "הקו הכחול" שהותווה על ידי צוות קרטוגרפים של האו"ם. בכך הגיעו לסיומן 18 שנות נוכחות ופעילות אינטנסיבית של צה"ל בלבנון. לאורך הגבול הישראלי־לבנוני נוצרה מציאות חדשה, שאפשרה לתושבי צפון ישראל לשוב לחיים נורמליים.

נסיגת צה"ל לגבול הבין־לאומי וקבלת לגיטימציה בין־לאומית לה פגעו בצידוק הפנים־לבנוני לקיומו של חזבאללה כארגון בעל תשתית צבאית, ושחקו את הדימוי שביקש ליצור לעצמו כ"מגן לבנון". הטיעון העיקרי שבאמצעותו ניסה חזבאללה להצדיק את הפעולות שביצע נגד ישראל בהר דב לאחר נסיגתה מלבנון היה שחרור חוות שבעא

שש השנים שבאו לאחר מכן וקדמו למלחמת לבנון השנייה התאפיינו בשינויים דרמטיים בזירה הפנים־לבנונית: מעמדה של סוריה בלבנון נחלש בעקבות מותו של חאפז אל־אסד ביוני 2000 ועליית בנו בשאר, חסר הניסיון, לשלטון. מותו של אסד האב הביא לשחיקת "הסדר הסורי" שהוטל על לבנון מאז הסכם טאיף ב־1989, הסכם שסיים את מלחמת האזרחים במדינה. האופוזיציה הנוצרית ל"סדר הסורי" הרימה ראש, ואליה חברו בני העדה הדרוזית בהנהגת וליד ג'וינבלאט ומוסלמים סונים בהובלת רפיק אל־חרי. מול מחנה זה ניצבו סוריה, איראן וחזבאללה, שראו עצמם כציר ההתנגדות למערב ולישראל, ושאוּפו לכפות את תפיסותיהם ואת סדר היום שלהם על לבנון.

נסיגת צה"ל לגבול הבין־לאומי וקבלת לגיטימציה בין־לאומית לה פגעו בצידוק הפנים־לבנוני לקיומו של חזבאללה כארגון בעל תשתית צבאית, ושחקו את הדימוי שביקש ליצור לעצמו כ"מגן לבנון". הטיעון העיקרי שבאמצעותו ניסה

חזבאללה להצדיק את הפעולות שביצע נגד ישראל בהר דב לאחר נסיגתה מלבנון היה שחרור חוות שבעא. טיעון נוסף בזכות פיגועי חטיפה של חיילי צה"ל שהעלה הארגון היה דרישתו להביא לשחרור אסירים לבנוניים הכלואים בישראל (טיעון שלישי, אך זניח, היה התביעה להחזרת שבעת הכפרים השיעיים בשטח ישראל לריבונות לבנונית). טיעונים אלה לא יכלו להוות תחליף הולם ללגיטימיות לה זכה הארגון בעת הנוכחות הישראלית על אדמת לבנון, והביאו להתעוררות ביקורת בקרב המחנה האנטי־סורי על חזבאללה, כארגון היחידי אשר הותר לו לקיים תשתית צבאית במדינה מאז הסכם טאיף, בניגוד למיליציות האחרות שנאלצו להתפרק מנשקן.

גם בזירה האזורית והבין־לאומית חלו שינויים משמעותיים שהחלישו את מעמדה של סוריה בלבנון. פיגועי הטרור בארצות הברית ב־11 בספטמבר 2001 הובילו להשתלטותה על עיראק ולהכללתה של סוריה כאחת החברות ב"ציר הרשע", כהגדרתו של הנשיא בוש. בעקבות זאת, ולנוכח התסיסה הגוברת בלבנון, התגברו הלחצים הבין־לאומיים לפירוק חזבאללה מנשקו ולהוצאת הכוחות הסוריים מן המדינה. הדבר מצא את ביטויו בהתנגדות ארצות הברית וצרפת למהלך דיפלומטי להוצאת כוחות סוריה מלבנון, כחלק מהכוונה לפגוע ב"סדר הסורי" שהתהדק לאחר יציאת צה"ל. המהלך האמריקאי־צרפתי קיבל ביטוי מעשי בהחלטת מועצת הביטחון 1559 (מ־2 בספטמבר 2004), שקראה לנסיגה של כל הכוחות הלא־לבנוניים מלבנון ולפירוק כל המיליציות במדינה. הלחץ הבין־לאומי, אליו הצטרפה המחאה שהתעוררה בלבנון בעקבות רצח ראש הממשלה רפיק אל־חרי ב־פברואר 2005 (שסוריה נתפסה כמי שעומדת מאחוריו), אילצו את בשאר אל־אסד להוציא באפריל 2005 את הצבא הסורי מלבנון. חמש שנים לאחר שצה"ל עזב את המדינה, הגיעה לסיומה גם הנוכחות הצבאית הסורית שם, אותה נוכחות שאפשרה את צמיחתו והתבססותו של חזבאללה. עידן חדש נפתח בלבנון.

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: 'העשור השקט': 2006-2016, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

מדיניות ישראל בלבנון – 2006-2000

במשך 18 שנים (1982-2000) עמדה לבנון באופן חריג במוקד תשומת הלב של המדיניות הישראלית. עיקר תשומת ליבם של הדרג המדיני והצבאי בישראל הוקדש אז להתמודדות עם האתגרים שהציבה הזירה הלבנונית, ובמרכזם המאמצים להשגת הסכם מדיני עם לבנון והלחימה בארגון חזבאללה. במהלך מלחמת לבנון הראשונה שהו במדינה כוחות מסיביים של צה"ל, כתמיכה במערכה המדינית והצבאית שהובילה ממשלת ישראל. מדיניות זו כשלה והסתיימה בשנת 1985 ביציאת צה"ל מרוב שטחה של לבנון ללא הסכם ובהקמת "אזור הביטחון". בתקופת ההיערכות מחדש ב"אזור הביטחון" ניהל צה"ל לחימה פעילה באמצעות כוחות מצומצמים, בסיוע צבא דרום לבנון (צד"ל). יהודה, שומרון ורצועת עזה היוו כל אותה עת זירת פעילות משנית, שבה צה"ל היה עסוק במשימות ביטחון שוטף.

בשש השנים שקדמו למלחמת לבנון השנייה חל שינוי יסודי בסדר העדיפויות הישראלי. תשומת הלב העיקרית של ההנהגה המדינית ושל צה"ל הופנתה למערכת הטרור הפלסטינית (האינתיפאדה השנייה) שפרצה באוקטובר 2000 – כחמישה חודשים לאחר יציאת צה"ל מלבנון – בעוד שלאורך הגבול הישראלי-לבנוני קיים צה"ל פעילות ביטחון שוטף מתוך תפיסה הגנתית, תוך הקפדה יתרה שלא לפתוח חזית שנייה שתחייב הקצאת משאבים והפניית קשב

בשש השנים שקדמו למלחמת לבנון השנייה חל שינוי יסודי בסדר העדיפויות הישראלי. תשומת הלב העיקרית של ההנהגה המדינית ושל צה"ל הופנתה למערכת הטרור הפלסטינית (האינתיפאדה השנייה) שפרצה באוקטובר 2000 – כחמישה חודשים לאחר יציאת צה"ל מלבנון – בעוד שלאורך הגבול הישראלי-לבנוני קיים צה"ל פעילות ביטחון שוטף מתוך תפיסה הגנתית, תוך הקפדה יתרה שלא לפתוח חזית שנייה שתחייב הקצאת משאבים והפניית קשב. המערכה נגד האינתיפאדה השנייה חייבה את

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: 'העשור השקט': 2006-2016, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

ריתוקם של מרבית הכוחות הסדירים של צה"ל ליהודה, שומרון ורצועת עזה, ולעתים גם גיוס כוחות מילואים. היא הגיעה לשיאה במבצע "חומת מגן" ב־2002, ובסיומה התנתקה ישראל מרצועת עזה (2005).

בחמש השנים שקדמו למלחמת לבנון השנייה כיהן אריאל שרון כראש ממשלה (2001-2006). בכהונתו כשר הביטחון בממשלת בגין השנייה היה שרון הרוח החיה מאחורי מבצע "שלום הגליל", שהפך למלחמת לבנון הראשונה. לעומת זאת, בתקופת כהונתו כראש ממשלה הוא הראה עניין מוגבל ביותר בזירה הלבנונית, היה זהיר ומאופק הרבה יותר, ואת עיקר עיסוקו הוא הפנה לטיפול באינתיפאדה השנייה, אליה התייחס כאל מלחמה לכל דבר.¹ על רקע זה, התגובה הישראלית כלפי הפעילות הצבאית המזדמנת שבוצעה על ידי חזבאללה הייתה מאופקת, למרות שהיציאה המלאה מלבנון נתנה לישראל לגיטימציה בין לאומית, וגם לגיטימציה בקרב דעת הקהל בארץ, לתגובות חריפות הרבה יותר.

המדיניות המאופקת של ישראל בלטה עוד קודם לכן, כאשר חזבאללה יצא באופן בוטה נגדה, כשהרג וחסף שלושה חיילי צה"ל במהלך סיור שגרתי שלהם בהר דב ב־7 באוקטובר 2000. ישראל הגיבה לחטיפה בצורה רפה, שהתבטאה בתקיפת מטרות טקטיות של חזבאללה באזור האירוע, והובילה לפגיעה באמינות ההרתעה הישראלית. בכך היא עודדה את חזבאללה ליוזם תקריות ירי מעת לעת בגזרת הר דב, שבהן נהרגו ונפצעו מספר חיילי צה"ל.² גם חדירת חוליית מחבלים פלסטיניים לגליל המערבי ב־2002, תחת חסות חזבאללה, לא זכתה לתגובה משמעותית מצדה של ישראל. ישראל גם נמנעה מתגובה משמעותית לסיוע העקיף שחזבאללה הגיש לארגוני הטרור הפלסטיניים במהלך האינתיפאדה השנייה.

חזבאללה ניצל את התקופה שבה תשומת הלב של ישראל התמקדה במתן מענה לאינתיפאדה השנייה ובנה תשתית צבאית רחבה בלבנון, בסיוע סוריה ואיראן, ללא הפרעה משמעותית מצדה של ישראל.³ תשתית זאת, שכללה בין היתר

לאורך הקו ומעבר לו צומצמה מאוד, פריסת אמצעים טכנולוגיים באזור הגבול לא הושלמה ואיסוף המודיעין נחלש. השגרה המבצעית בגבול הלמה את רוח ההנחיה המדינית-אסטרטגית שנשארה בתוקפה עד לחטיפה: הכלה והשקטת החזית [...]»⁴

מדיניות איראן, סוריה וחזבאללה

בשש השנים שקדמו למלחמת לבנון השנייה גברה חשיבותו של ארגון חזבאללה עבור איראן ובעלת בריתה סוריה. חזבאללה, שבראית איראן הוכיח עצמו כארגון אמין ובעל יכולות צבאיות במהלך שנות הלחימה בצה"ל, נתפס כמי שמשרת את האינטרסים האזוריים של איראן וכיזרוע הארוכה שלה מול ישראל. חיזוקה של "זרוע" זאת היה בעל חשיבות מיוחדת לנוכח קידום תוכנית הגרעין של איראן ופיתוח מערך הטילים שלה, שהביאו לעלייה במתיחות בינה ובין ישראל.

גם עבור סוריה גברה חשיבותו של חזבאללה כארגון שליח (proxy) מועדף, דווקא לנוכח היחלשות "הסדר הסורי" בלבנון. בעידן שלאחר יציאת הכוחות הסוריים מלבנון נתפס חזבאללה על ידי משטרו של בשאר אל-אסד ככלי חשוב לשמירת האינטרסים של סוריה שם, במקום הכלים המסורתיים ששימשו אותה במהלך שנות מעורבותה בלבנון מתוקף נוכחותם של מנגנוני המודיעין והצבא הסוריים במדינה.

בתקופה שלאחר יציאת צה"ל מלבנון ניצב חזבאללה בפני דילמה לא פשוטה. היציאה מיצבה אותו כארגון מנצח ותרמה לעליית יוקרתו ולחיזוק מעמדו כ"מגן לבנון". אולם בו־זמן, הלגיטימיות הבין־לאומית שניתנה ליציאת צה"ל מלבנון פגעה בלגיטימציה הפנים־לבנונית להמשך פעולתו הצבאית של חזבאללה נגד ישראל ולקיומו כארגון מזוין. לנוכח זאת, בחרו איראן וחזבאללה במדיניות חדשה, שכללה כמה מרכיבים: "הורדת פרופיל" של הפעילות הצבאית השוטפת, אך ללא הפסקתה המוחלטת; שימת דגש רב על הפעילות הפוליטית בזירה הפנים־לבנונית, אך ללא זניחת הפעילות הצבאית; סיוע עקיף להתארגנויות טרור

חזבאללה ניצל את התקופה שבה תשומת הלב של ישראל התמקדה במתן מענה לאינתיפאדה השנייה ובנה תשתית צבאית רחבה בלבנון, בסיוע סוריה ואיראן, ללא הפרעה משמעותית מצדה של ישראל. תשתית זאת, שכללה בין היתר מערך רקטות גדול, הופעלה בהצלחה נגד ישראל במלחמת לבנון השנייה

מערך רקטות גדול, הופעלה בהצלחה נגד ישראל במלחמת לבנון השנייה.

המדיניות הישראלית כלפי לבנון מאז נסיגת צה"ל ממנה כונתה על ידי ועדת החוץ והביטחון של הכנסת "אסטרטגיית ההכלה". היא תוארה היטב בדוח של הוועדה לאחר מלחמת לבנון השנייה. בפרק העוסק בהיערכות צה"ל בחזית הצפונית ערב המלחמה נכתב:

אסטרטגיית ההכלה, שגובשה ויושמה בחזית הצפונית לאחר היציאה מלבנון בשנת 2000, כוונה לעיצוב דפוס יחסים של הרתעה, אשר תמנע הידרדרות בחזית הצפון, מתוך ההבנה שאירוע מקומי (דוגמת חטיפת חייל) יכול להתפתח במהרה למערכה בעלת השלכות אסטרטגיות, שאינה משרתת בהכרח את האינטרסים הישראליים. כחלק ממדיניות ההכלה, הונחתה מערכת הביטחון לפעול בדרך שלא תביא להצתת הגזרה. במקום שבו פעל חזבאללה בגלוי נגד ישראל בצורה זו אחרת, והתחייבה תגובה ישראלית, ננקטה תגובה מוגבלת (בדרך כלל באש מנגד) שלא הביאה להסלמה כוללת [...] למדיניות זו היה בסיס הגיוני, בין היתר בגלל הרצון למנוע פתיחת חזית נוספת בזמן שצה"ל היה שקוע ברובו בלחימה בטרור ולא התאמן כראוי, והרצון להימנע מעימות צבאי נרחב בתנאים מדיניים וכלכליים נחותים מבחינת ישראל. אלא שהמשמעות האופרטיבית של מדיניות זו הייתה פגיעה קשה בצבא גם ברמה הטקטית. הסדר"כ בגבול הצפון דולל, סיורי הצבא הוסגו לאחור, הפעילות המבצעית

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: 'העשור השקט': 2006-2016, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

מאז הקמתו בשנת 1982, להתפנות מעול הלחימה היומיומית ולמקד את עיקר פעילותו בבניין הכוח הצבאי באזורים שבשליטתו. חזבאללה נכנס לוואקום הביטחוני והמשילתי שנוצר באזור, במיוחד כאשר צבא לבנון והממשל המרכזי, שהיו אמורים להיכנס לדרום לבנון ולבסס בה את הריבונות הלבנונית, נמנעו מלעשות זאת מחשש מפני עימות מזוין עם הארגון, ונוכח הלחצים של נותני חסותו. הדבר אפשר לחזבאללה לבנות בדרום לבנון ובאזורים שיעיים נוספים – בבירות ובבקעת הלבנון – מוקדי שליטה שבהם החליף הלכה למעשה את הריבון הלבנוני ובנה תשתית צבאית.

התשתית הצבאית המשודרגת של חזבאללה נבנתה בסיוע איראני וסורי. סיוע זה התבטא באספקה מסיבית של אמצעי לחימה (כולל כמויות גדולות של רקטות ושל טילי נ"ט מתקדמים), במימון כספי ובגיבוי פוליטי, שאפשרו לחזבאללה להתמודד בהצלחה עם מתנגדיו בזירה הפנים-לבנונית. התשתית המשודרגת שנבנתה בתקופה זאת הפכה את חזבאללה מארגון טרור וגרילה לארגון בעל יכולות צבאיות סמי-מדינתיות, שבתחומים מסוימים (מערך הרקטות, למשל) עלו על היכולות הצבאיות של צבאות סדירים. תשתית זאת כללה שלושה מערכים: התקפי, הגנתי ולוגיסטי.

המערך ההתקפי התבסס עד לפרוץ מלחמת לבנון השנייה על מאגר רקטות גדול, שהוערך ביותר מ-20,000 רקטות בעלות טווחים שונים, כולל טווח ארוך המגיע עד חיפה ואף דרומה ממנה. רוב הרקטות רוכזו ב"ליבה המבצעית" של חזבאללה בדרום לבנון, ורובן אוחסנו במחסנים ייעודיים שפוזרו בעיירות ובכפרים באזור. מערך התקפי זה נועד להעניק לחזבאללה יכולת לנהל מערכה ממושכת נגד ישראל ולפגוע באופן נרחב באוכלוסייה האזרחית שלה, כפי שאכן אירע במלחמת לבנון השנייה.

המערך ההגנתי של חזבאללה התבסס על התשתית הצבאית שהארגון הקים במרחב שמדרום לליטני וברמת נבטיה. אלה אזורים בעלי רוב של אוכלוסייה שיעית, שחזבאללה העמיק את שליטתו עליה לאחר יציאת צה"ל מלבנון. המערך

פלסטיניות לשם ליבוי האינטיפאדה השנייה, תוך הימנעות מפעילות צבאית אינטנסיבית לאורך הגבול הלבנוני. מדיניות זאת מנעה הידרדרות והעניקה לחזבאללה את מרווח הזמן לחיזוק כוחו הצבאי והפוליטי בלבנון.

המדיניות החדשה חייבה את חזבאללה להתאמות ולשינויים במדיניות הפיגועים שלו. את מקום הפעילות הצבאית האינטנסיבית ירשו פיגועים מזדמנים, בעיקר בהר דב. חזבאללה גם ביצע או ניסה לבצע חטיפות חיילים מעת לעת

המדיניות החדשה חייבה את חזבאללה להתאמות ולשינויים במדיניות הפיגועים שלו. את מקום הפעילות הצבאית האינטנסיבית ירשו פיגועים מזדמנים, בעיקר בהר דב. חזבאללה גם ביצע או ניסה לבצע חטיפות חיילים מעת לעת. בעקבות התגובה המאופקת של ישראל על חטיפת החיילים בהר דב בשנת 2000, בא ניסיון חטיפה נוסף בכפר ע'ג'ר בנובמבר 2005, שנכשל. החטיפה הבאה, ב־12 ביולי 2006, כבר התרחשה בתקופת ראש הממשלה אהוד אולמרט והביאה לתגובה ישראלית שונה בתכלית, שהפגיעה את חזבאללה.

במישור הפוליטי, בתקופה שבין יציאת צה"ל מלבנון ובין מלחמת לבנון השנייה הגדיל חזבאללה את מספר מושביו בפרלמנט הלבנוני והעמיק את השפעתו הפוליטית בלבנון. בשנת 2005 הוא הצטרף לארגון השיעי אמל, ושני הארגונים ניהלו משא ומתן קואליציוני עם ראש הממשלה המיועד, הסוני פואד סניורה. הממשלה שהוקמה ביולי 2005 כללה חמישה שרים שיעיים, לרבות שר החוץ. מחמד פניש, ממייסדי חזבאללה, מונה לתפקיד שר האנרגיה, במהלך שנועד לאותת על רצון הארגון להגביר את מעורבותו בפוליטיקה הלבנונית.⁵

בניית התשתית הצבאית של חזבאללה

יציאת צה"ל מלבנון והירידה המשמעותית בנפח הפעילות הצבאית אפשרו לחזבאללה, לראשונה

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: 'העשור השקט': 2006-2016, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

ההגנתי נועד לאפשר לארגון לנהל לוחמת גרילה יעילה בתרחיש של כניסת צה"ל ללבנון, באמצעות הפעלת טילי נ"ט מתקדמים, כוחות הנדסה וחיי"ר איכותי. מערך הלחימה ההגנתי התבסס על פריסה נרחבת של חזבאללה בעיירות ובכפרים השיעיים שמדרום לליטני ועל ניהול לחימה עיקשת מתוך ריכוזי האוכלוסייה. כהשלמה למערך הצבאי בקרב ריכוזי האוכלוסייה, בנה חזבאללה גם מאחזים בשטח הפתוח ("שמורות טבע"), אך הללו מילאו תפקיד משני בתפיסה ההגנתית של הארגון.

המערך הלוגיסטי כלל מחסנים רבים שהיו פזורים ברחבי לבנון, ובמיוחד בדרומה, בהם אופסנו אמצעי לחימה שנועדו לאפשר לחזבאללה לנהל לחימה ממושכת נגד ישראל. למעשה, חזבאללה בנה לעצמו בלבנון "מדינה בתוך מדינה", תוך

התשתית הצבאית המשודרגת של חזבאללה נבנתה בסיוע איראני וסורי. סיוע זה התבטא באספקה מסיבית של אמצעי לחימה (כולל כמויות גדולות של רקטות ושל טילי נ"ט מתקדמים), במימון כספי ובגיבוי פוליטי, שאפשרו לחזבאללה להתמודד בהצלחה עם מתנגדיו בזירה הפנים-לבנונית

רתימת תשתיות המדינה הלבנונית, ובראשן מערכי התחבורה והתקשורת, לצורכי המערכה נגד ישראל.

סיוע חזבאללה לארגוני הטרור הפלסטיניים

בשנים שקדמו למלחמת לבנון השנייה סייע חזבאללה לארגוני הטרור שפעלו ביהודה, שומרון ורצועת עזה במהלך האינתיפאדה השנייה. סיוע זה היה חלק ממדיניות איראנית כוללת, שנועדה להגביר את כמות ואיכות פעולות הטרור נגד אזרחי ישראל ולשפר את יכולותיהם של מבצעייהן. סיוע זה כלל אכזבה, מימון, הברחת אמצעי לחימה, אימונים וידע טכנולוגי. כל זאת, תוך ניסיון של איראן וחזבאללה להסוות את מקור הסיוע ולהימנע מהיגדרות לעימות ישיר עם ישראל.

בין השנים 2001-2006 גדל מדי שנה מספרן של התארגנויות הטרור הפלסטיניות, רובן ביהודה

ושומרון ומקצתן ברצועת עזה, שקיבלו סיוע ואכזבה מחזבאללה. ההתארגנויות הבולטות היו אלו שהשתייכו ל"גדודי חללי אל-אקצא" של פתח. הסיוע שהגיש חזבאללה לארגוני הטרור הפלסטיניים במהלך האינתיפאדה השנייה היה ככלל עקיף, אולם במקרה אחד ניתן להצביע על מעורבות ישירה של חזבאללה בפיוע בשטח ישראל: ב־12 במאס 2002, בשיאה של האינתיפאדה, אפשר הארגון לשני מחבלים פלסטיניים לחדור לאזור הגליל המערבי. השניים ירו מנשק קל לעבר כלי רכב ישראליים שנסעו באזור קיבוץ מצובה, וכתוצאה מכך נהרגו חמישה אזרחים וחיי"ל אחד. כדי לטשטש את מעורבותו, השתמש חזבאללה במחבלים פלסטיניים ונמנע מלקבל על עצמו אחריות מפורשת לפיוע. ישראל, במסגרת מדיניותה המרוסנת בגבול הלבנוני, נמנעה גם במקרה זה מתגובה משמעותית.

חזבאללה גם היה מעורב בניסיון האיראני להברחת כמות גדולה של כלי נשק עבור יאסר ערפאת בספינה "קארין A", שחיל הים הישראלי השתלט עליה בים סוף (ליל 2-3 בינואר 2002). אמצעי הלחימה המתקדמים שנשלחו בספינה נועדו, בראיית האיראנים, להיות "מכפיל כוח" עבור ארגוני הטרור ולאפשר להם להעצים את האינתיפאדה השנייה. חקירת אנשי צוות הספינה "קארין A" העלתה כי פעילי חזבאללה היו מעורבים באימונים של אנשי הצוות וברכש הספינה.

בתום האינתיפאדה השנייה חלה ירידה משמעותית בהיקף הסיוע של חזבאללה להתארגנויות ביהודה ושומרון, ומוקד הסיוע שלו ושל איראן לארגוני הטרור הפלסטיניים הועתק אל רצועת עזה. היה זה במיוחד בתקופה שלאחר ההתנתקות הישראלית מהרצועה ותפיסת השלטון שם על ידי חמאס, שהפך את המקום למוקד טרור נגד ישראל. חמאס וארגוני הטרור האחרים, שבנו את התשתיות הצבאיות שלהם ברצועת עזה בעידן שלאחר ההתנתקות, ראו בחזבאללה מודל לחיקוי. ייתכן מאוד כי חזבאללה, מצדו, ראה בהצלחת חמאס לחטוף את החייל גלעד שליט בגבול הרצועה ביוני 2006 דחף להגביר את נחישותו ולחדש חטיפת חיילים ישראליים.

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: 'העשור השקט': 2006-2016, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

אפילוג

בשנת 2006, השנה שבה פרצה מלחמת לבנון השנייה, חלו במדינת ישראל שינויים פוליטיים משמעותיים והשתנו אתגרי מדיניות החוץ שניצבו בפניה. ב־4 בינואר 2006 לקה ראש הממשלה אריאל שרון בשבץ קשה והוחלף על ידי ממלא מקומו אהוד אולמרט. בתום מערכת בחירות במאוס 2006 הושבע אולמרט לראש ממשלת ישראל. האתגרים שבפניהם ניצב ראש הממשלה החדש השתנו באופן משמעותי: האינתיפאדה השנייה הסתיימה, ומוקד תשומת הלב של

בדוח ועדת וינוגרד על אירועי המלחמה, מינואר 2008, נכתב: "הממשלה לא רצתה במלחמה, לא התכוונה לצאת אליה, ולא ידעה שהיא יוצאת למלחמה. רק ביום ה-25 במאוס 2007 החליטה הממשלה לקרוא למערכה הצבאית של קיץ 2006 'מלחמה'. יחד עם זאת, זו הייתה משמעות ההחלטה של 12 ביולי"

ישראל בעידן שלאחריה הועתקו לרצועת עזה, שם התבסס חמאס. לעומת זאת, הזירה הלבנונית עדיין נתפסה כזירת פעילות משנית בקרב הדרגים המדיני והצבאי.

ב־12 יולי 2006 בשעה תשע בבוקר תקף כוח של חזבאללה שני רכבי סיור של צה"ל בדרכם בנסיעה מזרעית לשתולה במהלך פעילות שגרתית. כתוצאה מהתקיפה נהרגו שלושה חיילים, שניים נפצעו ושניים נוספים (אודי גולדווסר ואלדד רגב) נלקחו בשבי חזבאללה. באותו הלילה החליטה ממשלת ישראל פה אחד, לאחר ישיבה של שעות, לצאת למה שהפך לימים למלחמת לבנון השנייה. בדוח ועדת וינוגרד על אירועי המלחמה, מינואר 2008, נכתב: "הממשלה לא רצתה במלחמה, לא התכוונה לצאת אליה,

ולא ידעה שהיא יוצאת למלחמה. רק ביום ה-25 במאוס 2007 החליטה הממשלה לקרוא למערכה הצבאית של קיץ 2006 'מלחמה'. יחד עם זאת, זו הייתה משמעות ההחלטה של 12 ביולי".⁶ ישראל לא תכננה לצאת למלחמה בזירה הלבנונית, וגם חזבאללה לא תכנן זאת. מלחמת לבנון השנייה הייתה ביסודה פועל יוצא של שחיקה ממושכת בהרתעה של ישראל, שדרבנה את חזבאללה לבצע פעולת חטיפה פרובוקטיבית בהנחה המוטעית שזו לא תוביל בהכרח להידרדרות. חזבאללה לא לקח בחשבון שמולו ניצב ראש ממשלה חדש, שדפוסי התנהלותו עדיין לא היו מוכרים לארגון, וזאת בתקופה שלאחר סיום האינתיפאדה השנייה, שבה חופש הפעולה הצבאי והמדיני של ישראל בזירה הלבנונית גדל. מנהיג חזבאללה, חסן נסראללה, אף הודה לאחר המלחמה שלו היה מעריך נכונה את תגובת ישראל, הארגון לא היה מבצע את חטיפת החיילים.

מלחמת לבנון השנייה נמשכה 34 ימים ותוצאותיה היו מרחיקות לכת. הגם שאופן ניהולה זכה לביקורת נוקבת בציבוריות הישראלית ובדוח ועדת וינוגרד, היא הביאה לרגיעה ממושכת וחסרת תקדים לאורך הגבול הישראלי-לבנוני, רגיעה שעדיין נמשכת בחלוף כמעט עשור. כן הביאה המלחמה לשיקום, ולו חלקי, של ההרתעה הישראלית שנשחקה בשנים 2000-2006. עם זאת, לא היה בכך כדי למנוע את בניית התשתית הצבאית של חזבאללה מחדש: יכולותיו הצבאיות של הארגון ב־2016 עולות בהרבה על אלו של שנת 2006.

במבט היסטורי, ניתן לראות את מלחמת לבנון השנייה כמעין מהלך משלים לנסיגת צה"ל מלבנון במאי 2000. אלא שמהלך משלים זה לוקה בנקודות תורפה, שיתכן והן טומנות בחובן את זרעי העימות הבא.

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: 'העשור השקט': 2006-2016, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

הערות

- 1 דוד לנדאו, **אריק, חייו של אריאל שרון** (אור יהודה: כנרת, זמורה-רבית, דביר, 2005), עמ' 292-297. לנדאו כותב כי בממשלת אולמרט, שהוקמה כחודשיים לפני מלחמת לבנון השנייה, נשמעו דיבורים לא מחמיאים, שלא לציטוט, על "טראומת לבנון" ששרון לקה בה כביכול (**שם**, עמ' 408-409). אני סבור כי הצורך לטפל באינתיפאדה השנייה ולא "הטראומה הלבנונית" הוא שעמד ביסוד המדיניות הישראלית המרוסנת כלפי לבנון בתקופת כהונתו של אריאל שרון כראש ממשלה. עם זאת, סביר להניח שמבחינה אישית, אריאל שרון, שנכווה בזירה הלבנונית, הפיק את הלקחים הנדרשים בנוגע למגבלות הפעלת הכוח בלבנון.
- 2 מאז אוקטובר 2000 ועד קיץ 2006 נרשמו יותר משלושים תקריות ירי בגזרת הר דב, בהן נהרגו מספר חיילי צה"ל ללא תגובה ישראלית משמעותית (תומר נווה, "יחסי ההרתעה בין מדינת ישראל לארגון חזבאללה בשנים 1982-2006", עבודת גמר לקראת
- 3 התואר מוסמך באוניברסיטת תל אביב, אוקטובר 2007. העבודה נמצאת באתר האינטרנט של מרכז המידע למודיעין ולטרור של המרכז למורשת המודיעין). עמאד מוע'ניה, סגנו הצבאי של מנהיג חזבאללה חסן נסראללה, היה דמות מפתח בבניית התשתית הצבאית המשודרגת בתקופה שקדמה למלחמת לבנון השנייה ובהפעלתה בעת המלחמה. מוע'ניה נהרג בשנת 2008, כשנתיים לאחר מלחמת לבנון השנייה, בפיצוץ רכבו בדמשק, שיוחס על ידי התקשורת הזרה לישראל.
- 4 ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, דין וחשבון בנושא הפקת לקחי מלחמת לבנון השנייה (דצמבר 2007), עמ' 65.
- 5 יצחק נקש, **בדרך אל הכוח, השיעים בעולם המודרני** (תל אביב: דביר, 2008), עמ' 154-155.
- 6 **ועדת יונגרד, דין וחשבון סופי: כרך א'** (ינואר 2008), עמ' 33.